

Јелена Р. КИТАНОВИЋ¹
 Универзитет у Крагујевцу
 Филолошко-уметнички факултет
 Центар за научноистраживачки рад

„НАПРЕДАК РАДИ САМОГ НАПРЕТКА МОРА БИТИ ОБЕСХРАБРЕН”: КО ЈЕ ДОЛОРЕС ЏЕЈН АМБРИЦ И ЗАШТО ЈЕ МРЗИМО?²

У раду се анализира лик Долорес Џејн Амбриц у измишљеном свету Харија Потера, као и начин на који се она уклапа у оквир конвенционалног и традиционалног приказа зла. Циљ рада јесте да се путем квалитативног дескриптивног метода представе делови личности који од Долорес Амбриц чине антагонисту и главног зликовца приче. Први део рада представља општи опис, физичке особине и својства лика, док се у другом делу рада са лингвистичког аспекта анализирају искази лика у оквиру дела као наратива. Трећи део рада представља афективни доживљај њене манипулативне и претерано срдачне личности, али се, такође, расветљава одговор на питање шта је то што друге ликове у књизи наводи да према њој развију антипатије, као и демистификацију разлога због којих је читаоцима саге о Харију Потеру један од најомраженијих женских ликова. Очекујемо да резултати истраживања покажу да се на основу анализе мотива розе боје као преовлађујућих нити приче, преко интерпретације дијалога и интеракција које она остварује са осталим ликовима у делу, Долорес Амбриц, као измишљени негативац, мора потврдити тако што ће доминирати над другима. Како истраживања о женским ликовима поменуте саге континуирано изостају, за будуће анализе остаје да се њен лик истражи и анализира у светлу савремене теорије родова.

Кључне речи: филозофија зла, лингвостилистичка средства, Хари Потер, Долорес Амбриц, зла жена, розе, императив

I. Нешто о розе нити: знамен претње

Сага о Харију Потеру сврстава се у књижевност за децу и адолесценте, а своју популарност делом дугује томе што је створена са намером да одраста и остари заједно са својим читаоцима. Међутим, без обзира на то што не спадају у капитална дела светске књижевности, књиге о Харију

¹ jelena.kitanovic@filum.kg.ac.rs

² Истраживање спроведено у раду финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2022. години број 451-03-68/2022-14/ 200198). Рад је настао у оквиру националног научног пројекта *Књижевно-лингвистичко-културолошка Хумано(и)етика: Добар-лош, зао*, у оквиру циклуса пројеката *Језик, књижевност, култура данас* Центра за научноистраживачки рад Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу, 2022–2023. године.

Потеру убрајају се у романи са тематиком о добру и злу и одликују сло-
женом причом, док истовремено рађају читав низ негативних мушких и
женских ликова, што је за нашу анализу од суштинске важности. Долорес
Џејн Амбриц, с једне стране, представља један од мноштва женских злих
ликова који се као антагонист може издвојити из саге о Харију Потеру,
а коју, с друге стране, карактеришу специфични обрасци понашања и
размишљања својствени лику који се супротставља протагонисти и при-
марном непријатељу приче.

У раду настојимо да пружимо увид, на основу репрезентативних
примера, које су то карактерне особине које обликују њен став према
ученицима чаробњачке школе подједнако као и њену улогу наставника
у њој. Самим тим, настојаћемо да истакнемо оне делове њене личности
који преовлађују, а на основу сазнања пружених посредством анализе
дијалога, описа и наратије унутар самог дела. Анализа лика спроведена
је путем квалитативног дескриптивног метода, док су примери који пот-
крепљују наше истраживање систематично препознати и класификовани
у појединачне секције рада како би се извршио свеобухватан опис лика у
светлу филозофије зла и како би се показало на који се начин изабрани
лик уклапа у конвенционални приказ зле жене у књижевности.

Чињеница је да зло као такво означава различите ствари у различитим
контекстима, али такође је тачно да постоји одређена постојаност и
доследност која се протеже кроз све разлике (Хофстадер 1973: 13). Пре-
ма *Речнику српскога језика*, под одредницом „зло” описује се „оно што
је рђаво, негативно у животу, у друштву, рђава дела, рђави поступци”
или „оно што је неповољно за човека, несрећа, невоља”, док одредница
„злица” служи да означи „злу особу, зликовца; опаког човека”. С друге
стране, одредница „зао” дефинише се као „онај који чини непријатности,
зло, штету другима, суров, opak” чиме ова одредница директно реферише
на активног субјекта који чини рђаве радње над другима (РСЈ 2007: 405).
Категорија зла, скоро одувек, описује се и представља у књижевности и
филозофији. Антагонисти се, у традиционалној репрезентацији зла, увек
постављају као нужни антиподи у поређењу са добрим ликовима и јуна-
цима, с тим што и негативци за себе често убирају одређену популарност
и признања без обзира на њихово зло опхођење према другима.

Уколико се свет Харија Потера посматра као наратив, а наратив као
микрокосмос, онда самим тим поседује исто устројство као и сам космос,
а то је однос реда и хаоса. „Хари Потер приче имају као централну тему
зло, оличено у заплету и богатој симболици” (Партриц 2014: 187³). Дакле,
у том светлу херој, односно сам Хари Потер, увек је одржавалац реда док
је непријатељ зла жена, у овом контексту и за анализу Долорес Амбриц,
елемент хаоса који поменути ред дестабилизује и угрожава. Како је ди-

3 Like the fantasies of C. S. Lewis and J. R. R. Tolkien, the Harry Potter stories have evil as a central theme, embodied in plot and a rich symbolism.

хотомија јунак : непријатељ нераскидива, да би Хари Потер могао да се изнова докаже и актуализује као јунак он то мора урадити у сукобу са непријатељем. С друге стране, непријатељ има задатак да непрестано изазива јунака, што Долорес Амбриџ управо и чини.

Долорес Амбриџ у књизи се најпре појављује на Харијевом саслушању у Министарству магије, а аутор је описује као малу здепасту жену која својом појавом, између осталог, подсећа на циновску жабу у грозном розе оделу. Безмало истог трена рађа се одбојност и подозривост читаоца према њеном лику. Сигурно да неко ко носи пуфнасти розе џемпер и ружичасту машну не може бити толико зао, зар не? Међутим, како ће се касније испоставити, њена одећа није ништа друго до средство за вешто прикривање зла које испод вреба. Ружичаста боја поистовећује се са женственошћу, невиношћу, топлином и љубављу, а женски ликови, чији је заштитни знак, делују наоко фино и љупко све док се, заправо, не открију њихове истинске намере. Да изглед нарочито може да превари, уочљиво је већ од првог појављивања нове наставнице одбране од мрачних вештина:

1. Изгледа, помисли Хари, као нечија *шешика уседелица*: склупчана, с кратком коврџавом мишје-смеђом косом у коју је ставила *ужасну ружичасту машну* у тону *с пуфнастим ружичастим џемпером* који је обукла преко одоре. (Роулинг 2016: 210)

Основна замисао ружичасте одеће заједно са накитом и додацима (прстење, машине, огртачи, ташне) које она носи јесте у циљу представљања лика у светлу невине и наивне девојчице. Ружичаста гардероба која не треба да делује опасно и злослутно, додаци у истом или сличном тону, као и цветни мотиви, ту су да би се замаскирала њена права природа вука у јагњећој кожи. Долорес Амбриџ заиста се у почетку понаша безопасно, а све у складу са претворном сликом fine и пристојне девојчице која ће, по истеку неког времена, заправо показати у којој мери може бити неправедна и округна. Розе боја умногоме утиче на нашу перцепцију лика и карактера из разлога што када евоцирамо у глави слику женског или мушког негативца вероватно је да он или она не носе розе као примарни карактерни елемент. Међутим, неумерено истицање ружичастих ствари којима је Долорес себе окружила довели су до стварања дијаметрално супротног ефекта о чему сведоче следећи примери:

2. У пламену се појави једна рука, опипавајући, као да покушава нешто да зграби: била је то здепаста рука кратких прстију, *прекривена ружним старомодним прстењем*. (Роулинг 2016: 381)
3. Хари се трже и осврну око себе. Испрва је није запазио, јер је носила *џрозну одору на цвештиће*, која се и сувише добро слагала са столњаком на столу иза ње. (Роулинг 2016: 272)

Наиме, инсистирање на тако јаком контрасту између спољашњег изгледа и карактерних црта доводи искључиво до појачавања утиска који

лик има на читаоца. Дакле, ружичаста боја означава, у својој основи, нешто добро и невино, али када представља једно од кључних обележја негативаца онда на њима делује погрешно и неприкладно и самим тим шокира читаоца јер се њоме истиче сушта противречност њиховог изгледа и карактера. Другим речима, боја сама по себи није и не може бити зла, већ има субверзивно значење. Као што смо већ напоменули, како је једна од основних карактеристика розе боје чедност и недужност, овај контраст прилично је снажан јер је у својој основи у супротности са бруталношћу и малтретирањем, што је уочљиво у следећим ексцерпираним примерима:

4. На повратку је стајала Долорес Амбриц, у огртачу од зеленог твида, који је веома наглашавао њену сличност са џиновском жабом и смешила им се на свој ужасан, болесно злбан начин који је Хари већ научио *да повезује с преслојеним проблемима*. (Роулинг 2016: 423)

Напоследку, изменивши изглед канцеларије до непрепознатљивости качењем и низањем украсних тањирчића са одвратно симпатичним маичићима на зидове и бојећи их у ружичасто произвело је, такође, посве другачији учинак. Ентеријер канцеларије Долорес Амбриц промењен је из корена у односу на то како је канцеларија изгледала онда када су њени претходници у њој обитавали. Промена је била у тој мери драстична да се толика количина розе боје на једном месту готово сматра болесном. Долорес треба да остави утисак угледне особе која ни на који начин не угрожава животе других, међутим, претерано инсистирање на њеној невиној и девојачкој природи њу чини далеко језивијом од традиционалног негативца јер толико, наизглед, безазлених и слатких појединости у суштини проузрокује узнемирујући ефекат, а то можемо уочити у наведеним примерима:

5. Сада је [канцеларија], међутим, била потпуно непрепознатљива. Све површине биле су прекривене *чијкастим прекривачима и миљеима*. Било је ту неколико *ваза с подметачима*, у којим је стајало *увело цвеће*, а на једном зиду је стајала *збирка украсних тањира, сваки украшен великим шареним мачећом*, а свако од њих је имало *другачију машиницу око врати*. Били су *толико одвратни* да је Хари гледао у њих као опчињен, све док професорка Амбриц поново не проговори. (Роулинг 2016: 272)
6. Она још неколико тренутака настави да шкраба. Он је за то време посматрао *одвратне маичиће који су скакућали по својим посудама изнад њене главе*, питајући се какав му нови ужас спрема. (Роулинг 2016: 634–635)

Уосталом, начин на који се Долорес доживљава као лик показују и примери у којима преовладава опис њеног физичког изгледа, као и начина говора. Наиме, кад год намерава да укаже на своје присуство, Долорес

се оглашава са „*ахем, ахем*”, односно, лажним дискретним кашљем којим жели да стави до знања да јој треба дати реч или да се обрати пажња на њу. Њен глас описан је као пискав, задихан, чак и уњкав, чиме се заправо „карактерише човек са дефектом говора” или „особина онога који говори кроз нос” (Милосављевић 2017: 87). Долорес говори тихим, детињастим, пиштавим гласом, а показује склоност да се другима обраћа снисходљивим тоном уколико сматра да јој, на један или други начин, нису дорасли. У деветом издвојеном примеру уочљиво је да у кратком тренутку губи самоконтролу и не контролише свој пискави инфантилни глас, већ говори шапатом, готово претећим тоном у циљу застрашивања и малтретирања. Када би користила свој најслађи осмех, то би обично указивало на висок степен потиснутог беса, а што је њен глас био слађи, сразмерно томе она је била опаснија што се може приметити из следећег:

7. *Глас јој је био њискав, задихан, као код мале девојчице*, а Хари поново осети снажну одбојност коју није могао себи да објасни. Само је знао да му је све у вези с њом одвратно: од њеног *гљуџавог гласа* до пуфнастог ружичастог цемпера. Она још једном *кашљуцаво ѡрочистиџи грло* („*ахем, ахем*”) и настави. (Роулинг 2016: 218)
8. Пошто није била много виша кад стоји него док седи, на тренутак нико не схвати због чега је Дамблдор престао да говори. Али тада професорка Амбриџ прочисти грло, с „*ахем, ахем*”, и постаје јасно да је устала и да намерава да држи говор. (Роулинг 2016: 217)
9. А шта – рече *она шаџаџом који се ѡронио свуда* по Улазној дворани – шта ћете да радите с њом кад именујем новог наставника Предсказивања, коме ће бити потребан њен простор за смештај? (Роулинг 2016: 603)

С друге стране, што се конкретно физичког описа тиче, описана је, као што смо у претходном делу рада истакли, као здепаста жена ниског раста која подсећа на велику жабу. Има млитаво и отечено лице, широка жабља уста и мали врат. Њен широк жабљи осмех и склоност да говори слатким гласом, који је често описиван као отрован, опипљива су репрезентација њене лажно љубазне личности. Говорила је тихим високим гласом без даха, супротно њеном изгледу, а очи су јој биле избуњене. Наведени описи служе да у великој мери истакну сличности које Долорес поистовећују са жабама крастачама. Разне одевне комбинације од зеленог твида, обично у комбинацији са ружичастим огртачем, само су доприносиле додатном истицању њених такозваних жабљих особина. Одећу која се слаже од главе до пете, најчешће у нијансама ружичасте, носила је док је држала наставу и током обављања дужности Великог инквизитора, што поткрепљује претпоставку да је њен начин одевања служио својој сврси у тренуцима када су њена свирепост и жеља за кажњавањем достигали врхунац. Велики је број примера у књизи који описују њен жаболики физички изглед, а за потребе рада издвојили смо следеће:

10. Професорка Амбриц се удаљи од табле и седе за катедру, посматрајући их својим *кесастим жабљим очима*. (Роулинг 2016: 247)
11. Он је испружи. Она је узе у руку. Хари прикри дрхтај када га је додирнула *својим дебелим, крајким прстима* на којима је носила мноштво ружног прстења. (Роулинг 2016: 275)
12. Доказ? – понови Амбрицова, *с оним ужасним жаболиким осмехом*. (Роулинг 2016: 621)
13. Она, међутим, само ниподаштавајуће погледа Амбрицову и одлучно настави право кроз дрвеће, одмичући таквим кораком да је Амбрицова, *са својим крајким ножицама*, имала тешкоће да се носи с њом. (Роулинг 2016: 757)

Интересантно је навести да како се њен утицај у школи повећавао, посебно током њеног именовања за Великог инквизитора, тако је постепено скидала своју маску невине девојчице и постајала отворено ауторитарнија и немилосрднија што се, између осталог, огледало у њеним пасивно-агресивним коментарима према наставницима и ученицима. Њено самопоуздање мало-помало почело се граничити са ароганцијом и бахатошћу. Током традиционалне прославе почетка школске године одржала је монотон говор који не представља ништа друго до рефлексивне Министарства магије, а ученицима се обраћала као да су неспособни да појме истински значај њених речи, нескривено им истичући да се слобода говора и различитост у њеном присуству неће толерисати. Управо због недостатка способности за подучавање и преношење знања, очигледног непоштовања према свему што школа историјски представља и њене непоколебљиве лојалности према институцији којој је припадала, убрзо је постала изразито омражена међу наставничким особљем и ученицима због чега су јој давали различите увредљиве надимке или је називали погрдним именима.

14. – Мислиш да бих радије био затворен у соби *с оном мајором жабом*, уместо да играм квидич? (Роулинг 2016: 276)
15. *Она је зла*, помисли он, док се пењао степенницама ка седмом спрату, *она је зла, изопачена, луда сћара...* (Роулинг 2016: 278)
16. *Та сћара вештичара!* – рече Рон револтираним шапатом, када су се зауставили испред Дебеле Даме, која је мирно дремала наслонивши главу уз свој рам. – *Она је болесна!* Иди код Мек Гонагалове, реци јој! (Роулинг 2016: 279–280)
17. *Бабускера једна, зла вештичара!* – прошапутала она кад је Амбрицова кренула ка Пенси Паркинсон. – Знаш шта покушаваш, *ти ужасна, изопачена, злобна...* (Роулинг 2016: 457)
18. *Та прљава, лажљива, превртљива сћара гаргојла!* – грмела је Хермиона пола сата касније, док су се враћали ка замку пртином коју су раније пробали кроз снег. (Роулинг 2016: 458–459)
19. Посебан попуст хогвортским ученицима који се закуну да ће наше производе користити да се отарасе *ове мајоре козе* – додаде Џорџ, показујући на професорку Амбриц. (Роулинг 2016: 681)

Уочљиво је да се за њено описивање користе лексема пејоративног значења попут *вештичара*, *бабускера*, *џарџојла*, *мајшора коза*, итд. Наиме, одабир оваквих лексема условљен је доживљајем лика кроз читање, као и контекстом, а што су оне увредљивије и непристојније то је јаснија антипатија која се према лику осећа. У овим су лексемама „садржане прагматичке информације које се тичу емотивног стања, осећања и расположења говорног лица према именованом појму (особи), те његове намере да употребом погрдног назива делује на остале учеснике у комуникацији и произведе код њих сличну емотивну реакцију” (Јовановић 2018: 123). С обзиром на то да морамо имати у виду емотивни аспект ликова који доживљавају њену тиранију и деспотско понашање, као и да се њене негативне особине доживљавају на личан и субјективан начин, јасно је да је „циљ погрдне номинације да се остави утисак на рецепијента” (Јовановић 2018: 123).

Потом, лексема *бабускера* представља „пејоратив добијен аугментативним суфиксом, а подразумева погрдни назив за женског представника старосног доба” (Јовановић 2018: 68–69). *Речник српскога језика* под одредницом *бабускера* објашњава да је у питању пејоративна реч која се користи за жену уопште (РСЈ 2007: 55). Затим, ту је и лексема *вештичара* која се односи искључиво на особу женског пола, а која је вишезначна. У *Речнику српскога језика* под одредницом *вештичара* стоји да је то „по народном веровању жена чаробница (обично стара и ружна) која је у дослуху с ђаволом, има натприродне моћи и наноси људима зло, док се фигуративно пејоративно значење односи на „злу, рђаву жену, оштроконђу; ружну, обично стару жену” (РСЈ 2007: 144). Наиме, с једне стране, означава погрдан назив за ружну жену која поседује одређене телесне недостатке, а из досадашње анализе јасно је да се Долорес Амбриц као таква и доживљава, док, с друге стране, пејоративно означава ону жену за коју се верује да је злобна и рђава. Дакле, ово је лексема „која садржи податак о религијским уверењима [...], што значи да смо у сфери афективног, те да повезујемо појмовне садржаје на основу неких културолошких, колективних знања” (Јовановић 2018: 192–193), а све у циљу што вернијег приказа доживљаја њене подле, зле и неискрене личности.

Другим речима, Долорес Амбриц, као један од најомраженијих и најзлобнијих женских ликова саге о Харију Потеру, осветољубива је, охоло, злобна жена, неспособна за емпатију која вешто и спретно сакрива своју opakост иза ружичасте гардеробе, пискавог девојачког гласића и старомодног прстења. Међутим, приказана у светлим, блиставим нијансама розе боје, она није обичан негативац, него манипулативна злица вредна сваког презира која, поврх свега, показује претерану склоност ка традиционалној женској естетици. Тиме што је представљена као мајчинска фигура, наизглед нежна, лажно срдачна и предусретљива, наводи нас да је, ако ништа друго, презиремо управо због те извештачене, неаутентичне и привидне љупкости.

II. Императив у улози циничне малициозности

Њен је наступ, свакако, љубазан, али њена дела нису у саобразности са оним што говори. С тим у вези, у овом делу рада посветићемо се лингвостилистичкој анализи и тумачењу језика, односно лингвостилистичких средстава, којима се Долорес служи јер језички код који она користи умногоме доприноси стварању скелета зле жене и интерпретацији ње као такве. Реч је, дакле, о језичком обрасцу који садржи иронично обојене љубазне реченице и одређене граматичке категорије употребљене у сврху креирања њеног злог идентитета, а лингвистичка анализа дискурса језика значајно доприноси обликовању и грађењу културног обрасца ауторитарне, самовољне, конзервативне, моћне, али злобне женске фигуре. Тако смо у току анализе, с лингвистичке тачке гледишта, уочили примере императивног презента у комбинацији са подстицајном речцом *да*, комбинацију везника *нека* заједно са презентом у императивном значењу, затим облик футура првог у императивном значењу, као и присуство именица са императивним значењем. Самим тим, видљиво је да мимо стандардних граматичких облика постоје и други облици којима се могу исказати значења императива, а отуда се у овом делу рада и осврћемо на такве облике, с обзиром на то да наведена лингвостилистичка средства осветљавају језичку подлогу и основну срж Долоресиног дискурса.

Императив, као изражајни модел, подразумева модално значење које се испољава, граматички и семантички речено, обично као *заповести* (заповедни начин), али којим се, у ширем контексту, не исказује само као некоме упућена *наредба* или *забрана* већ и други видови говорног лица према извршењу глаголске радње, а који се могу разумети као *молба*, *жеља*, *шражење*, *захтев*, *налог*, *ојомена*, *допуштање*, *сугестија* и сл., што је познато већ из граматичке литературе (Фекет 2008: 517). Међутим, како то превазилази оквире нашег рада, нећемо се концентрисати на морфолошке облике употребљеног императива, већ на његов синтаксичко-семантички потенцијал у стварању дијалога унутар дела као наратива. У вези са синтаксичко-семантичким моделом императива посебно се издваја треће лице императива, међутим, као што смо истакли, императив се не своди само на заповести и налоге, већ изражава и другачије опције, такве као што су *молба*, *ојомена*, *жеља*, *забрана*, *дозвола*, *допуштање*, *предлог*, *препоручавање*, *сугестија*, *савети*, *упоздоравање*, *захтев*, *прошест*, *препорука*, *сугестија*, *савети*, *упоздоравање*, *захтев*, *прошест*, *препорука* и сл., које говорно лице упућује слушаоцу успостављањем значењских синтаксичких модела који се понекад испољавају повезивањем глаголских облика с везницима или императивним речима или облицима (Фекет 2008: 519).

Значење императива у неутралној употреби може се описати као радња која се односи на будућност, а као вршилац радње подразумева се саговорник који је у могућности да ту радњу и изврши, при чему није очигледно да би је самоиницијативно извршио. Међутим, жеља говорни-

ка за извршењем радње постоји и говорник је тај који може саговорника натерати на њено извршење (Мразовић, Вукадиновић 2009: 162). Другим речима, императивом се не исказују само модална значења, већ у одређеним контекстуалним ситуацијама императивно значење може имати и временска обележја, таква која синтаксичким средствима имплицирају садашњост, будућност или прошлост (Фекет 2008: 519), што се може видети у следећем примеру:

20. Не, *гоћу ћеш* овде сутра у пет сати, и наредног дана, и у петак такође, да одрадиш своју казнену наставу по плану. (Роулинг 2016: 273)

Дакле, могуће је обликом футура првог исказати *зайовести* или *налоџ* говорног лица упућену другом лицу, чиме се у говорној комуникацији именује радња која у структури исказа директно казује начин извршавања онога што говорник саговорнику казује, а што је у овом случају Харијев неодложни долазак на извршавање казнене наставе код Долорес, док се у односу на актуелни моменат говора односи на радњу која ће се извршавати у будућности докле год не буде у потпуности испуњена, односно, док се период Харијеве казнене наставе са Долорес не заврши (Фекет 2008: 524).

С друге стране, током анализе примера, уочили смо да се презентом у императивном значењу исказује *захџев* који се тиче онога што би требало да се деси тј. обави у тренутку говора говорног лица или у блиској будућности. Радња се најчешће упућује присутном, дакле, саговорнику којем се говорник обраћа, а исказује је прво лице множине, али се радња може односити и на лице које је у датом тренутку говорник. У оваквој ситуацији императивни се презент најчешће употребљава у конструкцији са подстицајном речцом *га* (Фекет 2008: 521–522), о чему сведочи следећи пример:

21. *Хајде га видимо* да ли си успео да схватиш поруку – зачу се нежни глас Амбризове пола сата касније. (Роулинг 2016: 282)

Често се овај тип употребљава онда када се њиме помиње какав *захџев* да се заједнички приступи траженом послу, чиме се обухвата и говорно лице и саговорник. С тим у вези, овај је тип у наведеном примеру употребљен у комбинацији са дефектним глаголом *хајде*, а који се користи у значењу „иди”, „пођи”, „крени” или „почни” (Мразовић, Вукадиновић 2009: 162). Међутим, с обзиром на то да се овде користи са вербативном допуном, а његовом се употребом у конкретном примеру ништа не предлаже, сматрамо да је значење које из њега произилази првенствено „дођи” или „приђи” јер би се супституцијом добило исто значење реченице: *хајде да видимо да ли си успео да схватиши поруку = дођи да видимо да ли си успео да схватиши поруку = приђи да видимо да ли си успео да схватиши поруку*. Као прилог овом тумачењу долази и контекстуална чињеница, која

је овом приликом изостављена из практичних разлога, а то је да након наведене изговорене реченице Хари устаје од стола и Долорес пружа руку како би се она уверила да је порука добро урезана у његову кожу.

Затим, сличну улогу има и везник *нека* у комбинацији са презентом. Наиме, императивном функцијом овог израза говорно лице обраћа се другом лицу или лицима обликом трећег лица једине или множине презента, онда када говорник својим захтевом испољава према некоме извесно непоштовање (Фекет 2008: 522), што можемо видети у наредном примеру:

22. Добро – рече Хермиона, сада поново јецајући испод својих руку. –
Фино... *нека виде*; надам се да ће га применити на вама!

Наиме, Хермиона покушава да наведе Долорес на одлазак у Забрањену шуму, а целокупна реченица у себи садржава латентно веровање да ће тајанствено оружје коју су спремили бити употребљено против Долорес, с обзиром на то да је заслужила да буде кажњена због свег зла које је ученицима у школи нанела, што надаље указује на поменут мањак поштовања према свему што Долорес као жена и наставник представља.

Учили смо, напослетку, и примере у којима фигурирају именице у императивном значењу. Наиме, реч је о именицама које поседују реченично значење и које су начелно без предикатске клаузе, а које се реализују као деперсонализована директна *ојмена* саговорнику. Императивна функција општег је карактера, а опомена се формира у концизном, скраћеном, економичном облику и с извесним нарочитим повишеним или уплахиреним тоном, а у писаној форми често са знаком узвика. Именицама у овој функцији изриче се и *стирога команда* или/и безуслован *налог*, *наредба* којом говорно лице захтева неодложно, моментално извршење радње од стране оних којима је наредба или упозорење упућено (Фекет 2008: 527), а што можемо видети из приложеног:

23. *Казнена настава*, господине Потеру! – *стријумфално изустии*
професорка Амбриц. (Ролинг 2016: 252)

Економичност облика ни у ком погледу не спречава разумевање изреченог јер је Харију, као саговорнику, у потпуности јасно да га чека казнена настава након часа, а уочљив је и афективни елемент, односно својеврсна победа коју Долорес односи над њим, с обзиром на то да победнички изриче представљену *наредбу* чиме је тежина и значење речи у императивном значењу само појачана и додатно обојена, а што опет сведочи о њеној потреби да на императиван, репресиван и, нарочито старомодан, начин наметне сопствену вољу и моћ.

У овом делу рада настојали смо да пружимо увид у лингвостилистичка средства језичког обрасца Долорес Амбриц која су, анализом и интерпретацијом репрезентативних примера ексцерпираних из корпуса,

показала поједине карактеристике употребе императивног значења као још једну потврду њене зле, нелибералне и тешке личности. Како су готово сва анализирана императивна значења обухваћена неким говорним чиновима, за даља истраживања остаје да се предоче и растумаче прагматички инферирана значења. Иако као своје главно одличје Долорес бира розе боју, из свега што је до сада предочено видљиво је да је њена природа далеко мрачнија и злоћуднија. Све наведене интерпретације и тумачења императивних значења, које смо за потребе овог рада издвојили, условљена су, пре свега, контекстом и не представљају ништа друго до аутентичну репрезентацију њене „тајне” и сабласније стране.

III. Зашто је мрзимо?

Према томе, можемо резимирати неколике чињенице: Долорес је службеница Министарства магије које покушава да успостави контролу над чаробњачком школом Хогвортс и држи се званичне политике институције коју представља. Међутим, јасно је из анализе њених поступака да је један од разлога што је на овој функцији тај што је у основи силеџијска личност која од надређених сакрива све оно што јој не иде у корист, а приде је жељна моћи и усмерена на сопствени напредак. Њена главна преокупација и жеља јесте да подражава и подржава репресивну и диктаторску политику сакривајући се испод женственог огртача којим маскира дубоко укорењену наклоност ка угњетавању и насиљем. Оно што заиста и искључиво утиче на њене одлуке јесу чврста и постојана уверења у исправност сопствених поступака и непоколебљивост њених личних предрасуда. Док она настоји у томе да промени ствари за које сматра да се морају променити, Хари Потер и његова дружина настоје да се тој промени одупру и да злу узврате тако што ће претрпети застрашивање и истовремено оспоравати ауторитет који Долорес неуспешно покушава да наметне, што препознајемо из следећих примера:

24. Харију се чинило да га *Амбрицова постојено лишава свега што је његов живот на Хогвортсу чинило вредним живљења*: посета Хагридовој колиби, писама од Сиријуса, Ватрене стреле и квидича. Светио јој се како је једино знао и умео – удвостручивши труд приликом организовања ДА-е. (Роулинг 2016: 560)
25. Чинило се, међутим, *да је то само појачало њену бесомучну жељу да сваки вид живота на Хогвортсу стави под своју контролу. Решила је, изгледа, да ускоро макар некеме да ошказ*, само је било питање ко ће бити први, професорка Трелони или Хагрид. (Роулинг 2016: 559)
26. Заправо, по први пут у животу није се радовао повратку на Хогвортс. Одлазак у школу значао је да ће поново бити *под ширанијом Долорес Амбриц*, која је без сумње за време њиховог одсуства успела да прогура још неколико декрета. (Роулинг 2016: 525)

Напоследку, метод којим Долорес бира да казни Харија због „лажи” које шири може се основано сматрати свирепим. Чињеница да показује спремност да телесни тип кажњавања спроводи над ученицима и да то уједно сматра оправданим и валидним указује нам на социопатску страну њене личности. Наиме, Долорес Харија тера да у сопствену кожу и сопственом крвљу више пута уреже реченицу *Нећу више да лажем*, говорећи му да дубоко у себи зна да заслужује да буде кажњен. Њена амбиција да надзире све што се у школи дешава достиже свој врхунац онда када нареди да се сви комуникацијски путеви, сем њене канцеларије, држе под присмотром што је акт којим њена диктатура и опресија кулминирају. С друге стране, њена жеља да контролише људе и окружење око себе, да наноси бол и кажњава у име реда и закона у непосредној је спрези са дискутабилним и сумњивим начинима извршавања ауторитарних намера. Као репрезентативне примере насиља које спроводи над ученицима, издвојили смо следеће:

27. Знаш да јесте – рече Хари. Погледа своју десну руку, стиснуту у песницу поврх стола, и *виде бледе конџуре речи које га је Амбрицова наћерала да уреже себи у кожу*. (Роулинг 2016: 317)
28. Била је скоро поноћ када је Хари напустио канцеларију Амбрицове, *с руком која је сада шако јако крварила да је умрљала мараму коју је био обмотао око ње*. (Роулинг 2016: 332)
29. Хари је напoкон завршио казнену наставу код професорке Амбриц (*сумњао је да ће речи које су му се сада урезале у наглицу икада пошћуно избледећи*). (Роулинг 2016: 338)
30. Али пре него што је стигао да изговори иједну клетву или погрду, Хари осети јак бол наврх главе, нагута се пепела и, гушећи се, осети како га нешто вуче уназад кроз пламенове, све док се изненада, на свој ужас, не суочи са широким, *блeдим лицем професорке Амбриц која га је извукла из камина за косу и сада му је повлачила главу уназад, колико год је могла, као да намерава да му пререже грљан*. (Роулинг 2016: 747)

У истинском злу онај који га наноси другима уверен је да је њихово кршење неопходно и морално исправно. Самог себе убеђује да се он, заправо, умно супротставља ономе што би требало да уради (као што је чин телесног кажњавања или физичког наносења бола), намерно радећи оно што никако не би смео урадити, а то је спровођење наведених примера у дело (Хофстадер 1973: 5), због чега ће Харију, као последица телесног кажњавања, на руци заувек остати урезани ожиљци као стални подсетник на то шта му је Долорес учинила.

Према томе, једна од особина манипулативних личности склоних малтретирању јесте њихова способност да се стопе са околином и да изгледају нормално, а то је управо оно што њена љубазна и драга личност, симпатичне слике мачића и пуфнасти џемпер треба да ураде. Као што смо већ напоменули, једини истински проблем са целокупном њеном представом јесте тај што показује толику склоност ка претеривању да то

постаје застрашујуће. Најзад, оно што дубоко узнемирава није ни телесно кажњавање које је за Харија постало свакодневица, ни мржња према полутанима, а ни надзирање сваког дела школског имања и његових зидина, већ њена слепа, безмало ропска оданост и преданост законима и правилима, као и апсолутна љубав и посвећеност са којом је своје задатке извршавала и суров, злостан начин на који је речи спроводила у дела.

Дакле, Долорес Амбриц поред свих наведених негативних особина може се сматрати и опортунистом јер безобзирно стреми ка вишем статусу што је јасно уочљиво у њеној вољи да прекрши закон како би постигла жељене резултате. Долорес оперише унутар друштвених норми и правила и у границама закона, али је зарад остваривања личних циљева спремна да та иста правила заобиђе, прекрши или бар савије у оној мери у којој јој то омогућава да своје планове оствари. Упечатљива је чињеница да су њена личност и њено понашање приметно мрачни, за разлику од начина на који бира да се облачи. Лишена било какве моралности и етике, мучила је децу да би достигла своје циљеве, учинила је све што је било у њеној моћи да им живот у школи учини што јаднијим, док су њени драконски идеали дисциплине, њена фанатична лојалност, слепо веровање у ауторитет и несаломива оданост ауторитарности директно довели до тога да поуздано знамо који су то разлози због којих смо током читања желели да је стигне правда, али се и потајно надали да ће њен крај бити бар упола онолико бруталан колико је она била у својој макијавелистичкој одлучности да заведе ред, не бирајући средства.

IV. Уместо закључка

У сваком случају, анализа и интерпретација лика и језичког обрасца Долорес Џејн Амбриц, у измишљеном микрокосмосу Харија Потера, показала је да је реч о прилично узнемирујућој личности, која оправдано спада у ред злих жена вредних презира у књижевности. Њен се лик готово у потпуности уклапа у оквир конвенционалног приказа зла, с обзиром на то да представља аутентичног традиционалног негативца, који овог пута не завређује љубав и благонаклоност публике. Напротив, у раду смо настојали да демистификујемо разлоге због којих је, понајвише, оправдано омражена. Претерана склоност ка женској естетици, као и инсистирање на поштовању малтене непостојећег ауторитета, заповедни начин обраћања према свима који на један или други начин не испуњавају критеријуме њене „јавне” стране, довели су до стварања планетарне мржње и осећања интензивне одбојности према Долорес и свему што она представља.

Долорес је, између осталог, манипулативни лицемер који говори деци да је срећна што види њихова лица, као и то да ће она и деца бити велики пријатељи, а на основу тумачења њених поступака и реакција на ученичке несташлуке можемо запазити да она заправо мрзи децу. Она,

чак, тврди сама за себе да је „толерантна жена” што се, на основу свега што је претходно речено, свакако може довести у питање. Наредбом Министарства постављена је, најпре, за наставницу Одбране од мрачних вештина, затим је самој себи безмало наденула титулу Великог инквизитора, да би напослетку обављала врло кратко време функцију директорке Хогвортса, сплетом несрећних околности. Обављајући свесрдно своју дужност тиранина, на све три наведене позиције уживала је велику моћ над ученицима, професорима и школом којом је аутократски управљала. Своју позицију користила је да неосновано оцењује, узнемирава и отпушта све наставнике за које је сматрала да нису подобни што је доказивало да се иза њеног љупког става крије тиранин према свима онима који су јој били подређени, док је заузврат повлађивала и угађала онима за које је сматрала да су јој једнаки, или у том случају претпостављенима, како би напредовала ради сопственог напретка, а исти је здушно и безрезервно обесхрабривала и подривала у школи.

Напослетку, ауторка саге о Харију Потеру, Џеј-Кеј Роулинг јавно је признала да је лик Долорес Амбриц засновала по узору на одређену особу из њеног живота коју је мрзела. Након заокружене представе њеног лика, свакако је донекле разумљиво који су то разлози навели чувеног Стивена Кинга да је окарактерише као најгорег измишљеног негативца после Ханибала Лектора, а уколико нас само од таквог поређења не подилази језа, онда је бар сасвим извесно да у свачијем животу постоји понека Долорес Амбриц која подсећа на велику пребледу жабу.

ИЗВОРИ

Роулинг 2016: Џ. К. Роулинг, *Хари Потер и Ред феникса*, (прев. В. Рогановић, Д. Рогановић), Београд: Евробук.

ЛИТЕРАТУРА

Јовановић 2018: Ј. Јовановић, *Лексика појединачног значења у именовању човека у српском језику*, Универзитет у Београду: Филолошки факултет.

Лундал 2017: Р. Лундал, *Зле жене у Харију Потеру: Разбијање родних очекивања и представљања зла*, Шведска: Универзитет Умеа.

Милосављевић 2017: Т. Милосављевић, *Лексика српског призренског говора*, у: Н. Богдановић, М. Драгићевић, М. Николић, Д. Петровић, С. Реметић (ред.), *Српски дијалектолошки зборник*, књ. LXIV, Београд: САНУ.

Мразовић, Вукадиновић 2009: П. Мразовић, Г. Вукадиновић, *Граматишка српског језика за странце*, Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

Партриц, Кристијансон 2014: Ц. Партриц, Е. Кристијансон, *Дражи шамне стирани: Сашана и зајадна демоналогија у популарној култури*, Њујорк: Раутлеџ.

Речник српског језика, Нови Сад: Матица српска, 2007.

Свенсен 2006: Л. Ф. Х. Свенсен, *Филозофија зла*, Београд: Геопоетика.

Фекете 2008: Е. Фекете, Морфолошки и синтаксичко-семантички модели у императивном значењу, *Јужнословенски филолоџ*, бр. 64, Предраг Пипер (ред.), Београд: Српска академија наука и уметности: Институт за српски језик САНУ, 517–530.

Хофстадер 1973: А. Хофстадер, *Промисљања о злу*, Универзитет у Канзасу: The Lindley Lecture.

**«MAIS LE PROGRÈS POUR LE PROGRÈS NE DOIT PAS ÊTRE ENCOURAGÉ
POUR AUTANT»: QUI EST DOLORES JANE OMBRAGE ET POURQUOI LA
DÉTESTONS-NOUS?**

Résumé

Cet article analyse le personnage de Dolores Jane Ombrage dans le monde fictif de Harry Potter, ainsi que la manière dont elle s'inscrit dans le cadre de la représentation conventionnelle et traditionnelle du mal. Le but du travail est d'utiliser la méthode descriptive qualitative pour présenter de manière descriptive les parties de la personnalité qui font de Dolores Ombrage l'antagoniste et le principal méchant de l'histoire. La première partie du travail présente une description générale, les traits physiques et les caractéristiques du personnage, tandis que la deuxième partie du travail analyse les déclarations du personnage dans l'œuvre narrative d'un point de vue linguistique. La troisième partie du travail présente une expérience affective de sa personnalité manipulatrice et excessivement chaleureuse, mais éclaire également la réponse à la question de savoir ce qui pousse les autres personnages du livre à développer des antipathies à son égard, ainsi que la démystification des raisons pourquoi, pour les lecteurs de la saga Harry Potter, elle est l'un des personnages féminins les plus détestés. Nous attendons des résultats de la recherche qu'ils montrent que, sur la base de l'analyse du motif de la couleur rose comme fil conducteur prédominant de l'histoire à travers l'interprétation des dialogues et des interactions qu'elle entretient avec d'autres personnages de l'œuvre, Dolores Ombrage en tant que personnage fictif méchant doit se confirmer en dominant les autres. Comme la recherche sur les personnages féminins de la saga susmentionnée est continuellement absente, il reste aux analyses futures d'enquêter et d'analyser le personnage de Dolores Ombrage à la lumière de la théorie moderne du genre.

Mots-clés: philosophie du mal, moyens linguo-stylistiques, Harry Potter, Dolores Ombrage, femme méchante, rose, impératif

Jelena R. Kitanović